

## Kā lai es iepazīstu savu eņģeli?

### Cilvēka Es starp dēmonu un garu

Pēc iespējas lietišķāk pievērsoties jautājumam par eņģeli un viņa nozīmi mūsu dzīvē, mēs varam atklāt kādu zināmā mērā mierinošu faktu, proti, ka īstenībā eņģelis cilvēkam vairs neparādās. Mēs dzīvojam laikā, kuram raksturīgs ir tieši tas, ka eņģelis mums vairs neparādās, ka tas cilvēkam vairs nav ārēji saredzams. Atšķirībai varam atcerēties, teiksim, stāstus par eņģeļu parādīšanos “Jaunajā Derībā” vai eņģeļu tēlus Viduslaiku tēlotājmākslas darbos. Šodien eņģelis vairs neparādās, un šis fakts lielā mērā ir saistīts ar cilvēka brīvību. Kā garīgi brīvas būtnes mēs īstenībā nemaz nevaram vēlēties, lai eņģelis mums atkal parādītos.

Katrā ziņā mums nevajadzētu izrādīt savu interesi par eņģeli tādā mērā, kas apdraudētu mūsu brīvību. Ir zināmi senie raksti, kuros cilvēkiem ļoti skaidri tiek pateikts, ka viņiem pastāv alternatīva: **eņģelis vai Es?** Neskatoties uz to, ka tik daudzi šodien nodarbojas ar ezotēriku, eņģelis pēc savas būtības ir kļuvis mums tik svešs, ka – man rodas tāds iespaids – pēdējos gados gan antroposofiskajās aprindās, gan ārpus tām šai ziņā notiek spēle ar uguni. Cilvēki ilgojas pēc tikšanās ar eņģeli, pēc eņģeļa pārdzīvojuma, bet aizmirst par alternatīvu: cilvēka brīvība un Es attīstība vai tieša eņģeļa spēka iedarbība. Tas ir jāmin, ievadot turpmākās pārdomas.

Vēl kāda doma: mēs nedrīkstam aizmirst, ka, runājot par eņģeli, mums ir darīšana ar sliekšņa problemātiku, jo jebkurā gadījumā eņģeli satikt mēs varam tikai uz garīgās pasaules sliekšņa. Lai izvairītos no ilūzijām, mums der skaidri apzināties, ka šajā gadījumā mēs ar saviem cilvēciskās pasaules vārdiem tuvojamiem viņpusējai sfērai. Tādēļ, ja gribam iztīrīt šo tēmu metodiski pareizi, mēs esam spiesti ieklausīties aiz vārdiem un ieskatīties aiz tēliem. Citiem vārdiem sakot, ja gribam tuvoties šai sfērai, turklāt neapdraudot savu brīvību, mums ir jāsasniedz sava veida garīga kompetence vai vismaz jāizkopj sevī zināms sirds spēks, kas ļautu mums garīgi ieelpot “gaisu”, kas dveš no viņpus sliekšņa, kad mēs runājam par eņģeli. Mums ik mirkli jāpatur skaidrībā tas, ka mūsu laicīgie jēdzieni, mūsu zemišķā sapratne nav pietiekama šim reģionam. Es varu noformulēt šos priekšnoteikumus vienkāršāk, proti, ikviens cilvēks, kuram ir bijusi saskare ar eņģeli, pārdzīvo ko tādu, kas izsakāms apmēram šādi: **man ir jāklūst par citu cilvēku, lai būtu spējīgs un cienīgs satikt eņģeli.**

Reiz kādam slimajam Kristus vaicāja: “Vai tu gribi kļūt vesels?” Būtu viegli atbildēt, ja tiktu jautāts: “Vai tu gribi **būt** vesels?” Uz to jebkurš bez šaubām atbildētu “jā”, bet, lai atbildētu uz jautājumu: “Vai tu gribi **kļūt** vesels?”, būtu kārtīgi jāpadomā, vai es patiesi gribu doties šajā ceļā? Līdzīgi tas ir ar eņģeļa jautājumu, ar kuru tas vērsas pie manis ik mirkli. Eņģelis mani uzrunā, bet šodien viņš to dara īpašā veidā, it kā šalcošā balsī, kas, protams, jutekliski nav uztverama. Viņš uzrunā mani šādiem “vārdiem”: “Vai tu gribi kļūt cits cilvēks?” Es varu uztvert šo garīgi šalcošo eņģeļa balsi tikai tad, ja

patiesi, no visas sirds esmu gatavs atbildēt uz jautājumu ar "jā". Vai tu gribi kļūt cits cilvēks? Vai tu gribi garīgās attīstības ceļā padarīt sevi par citu cilvēku? Ja es uz šo jautājumu varu viennozīmīgi atbildēt "jā", tad viņš sāk ar mani runāt.

Tātad, nokļuvis pie garīgās pasaules sliekšņa, kur man pretī nostājas šī zemākā garīgās pasaules būtne (eņģelis ieņem zemāko pakāpi garīgo būtņu hierarhijas kārtībā, kas sniedzas tālu pāri viņam), es varu palikt pie pilnas apziņas, neapdraudot savu cilvēces vēsturiskās attīstības gaitā izcīnīto brīvību. Citiem vārdiem: jo vairāk es saglabāju savu garīgo identitāti, jo intensīvāk, izejot no savas brīvības gribas, es veicu garīgās attīstības ceļu, lai taptu par to cilvēku, kāds es vēl neesmu, jo noteiktāk es satieku eņģeli, proti, jomā, kuru mēs esam raduši apzīmēt kā cilvēcisko Es.

Līdz ar to mēs noskaidrojām, kādēļ eņģelis mums vairs neparādās? Viņš mums vairs neparādās tādēļ, ka ir iemājojies mūsos, tādēļ, ka viņš ir mūsos iekšā. Var pateikt arī otrādi: ja cilvēks strādā ar sevi, lai kļūtu par citu cilvēku, tad viņš iesniedzas sava eņģeļa sfērā.

### **Atbildība par izziņas procesu**

Eņģelis ir cilvēkā, eņģelis ir manī, bet vienlaicīgi viņš ir arī pasaules lietās. No savas agrākās, tā sakot, objektīvās eksistences garīgajā pasaulē, kas sasniedza cilvēku apziņu atklāsmēs, viņš ir iegājis mūsu pasaules īstenībā. Tagad rodas jautājums, kā es varu viņu atpazīt sevī un pasaulē? Vienlaicīgi rodas vēl kāda problēma, proti, kā lai es atbrīvoju eņģeli no ieslodzījuma manī un pasaules lietās, kur viņš nokļuvis evolūcijas gaitā?

Mēs atskāršam, ka mūsu atziņām par eņģeli piemīt kosmiska nozīme, tādēļ mēs nevaram vienkārši jautāt, kā lai mēs iepazīstam, kā lai pārdzīvojam, kā lai izjūtam eņģeli, vai arī: kā agrākais sargeņģelis var mums palīdzēt?

Jautājums paplašinās, un līdz ar to uzaust zināma atbildība: pievērsties eņģelim, es speru noteiktu soli kosmiskās attīstības ceļā, un spert to var tikai cilvēks – kā vienīgā būtne, kas apveltīta ar brīvības dāvanu! Tas ir kas pilnīgi jauns cilvēces vēsturē, proti, es paceļos sfērā viņpus sliekšņa, kas līdz šim cilvēkam nebija aizsniedzama, un daru to apzināti, nevis dabiskā kārtā pārkāpjot šo sliekšni pēc nāves. No tā ir atkarīgs arī tas, vai eņģelis tiks atbrīvots no savas misijas, kas novedusi viņu Zemes sfērā, un vai viņš kā garīga būtne atkal varēs man parādīties, kļūt man uztverams. Es domāju, ka nepārspīlēšu sakot, ka ar šādu uzdevumu mēs uzņemamies arī zināmu atbildību antroposofijas priekšā, jo tad mums jāatgādina sev, ka, meklējot pieeju eņģelim, mēs nedrīkstam apdraudēt savu brīvību. Nevar vairs pastāvēt tāda mācība par eņģeli, kuru cilvēkam vienkārši pārņemt; man jāspēj stāvēt uz paša kājām un pašam uzdot sev jautājumus par attīstību un izziņu. Tas ir personīgās attīstības ceļš, par kuru es pats esmu atbildīgs, arī zinātniski atbildīgs, jo eņģelis līdz pat Jauno laiku sliekšnim bija noteikts zinātnes objekts. Mēs tagad aplūkojam pasauli no Jaunajiem laikiem raksturīgās, tā saucamās vārdes perspektīvas jeb saīsinātās perspektīvas, no kuras var pārredzēt tikai

Ļoti nedaudzus gadsimtus. Ezotēriskās, arī kristīgās cilvēces attīstības gadu tūkstoši ir pazinuši eņģeli kā zinātniskas izziņas objektu. Kopš 15. gadsimta tas ir kļuvis par ticības objektu, par gluži personīgu lietu, par subjektīvu iespaidu.

Tādejādi šodien runa ir par to, lai atkal atmodinātu atbildības sajūtu zinātniskās izziņas darbā par eņģeli. Un no antroposofiskā, no garazinātniskā redzespunkta jāsaka, ka šodien drošs ir vienīgi šis individuālais ceļš. Mums jāizvairās no divām pamatklūdām, kas šodien ir iespējamās attiecībā uz garīgo īstenību: no vienas puses, mēs nedrīkstam pārāk āši tuvoties garīgajai pasaulei un apdraudēt savu brīvību, un, no otras puses, klūdaini būtu noliegt garīgās pasaules realitāti un atstāt to vienīgi ticības un personīgās patvaļas ziņā. Mūsu kultūra atrodas radikāli, eksistenciāli izšķirošā situācijā, jo šodien valda divas tendences: cilvēki vai nu kaislīgi meklē iespēju pārdzīvot garīgo realitāti, riskējot apdraudēt savu cilvēces evolūcijas gaitā sasniegto brīvību, vai arī vispār atsakās atzīt garīgās pasaules realitāti.

### Izziņa un sirds

Es gribu jums atsaukt atmiņā pirmo antroposofisko tēzi, kuru R. Šteiners noformulēja 1924. gadā. Tajā ir teikts: "Antroposofija ir izziņas ceļš, kas garīgo cilvēka būtnei vēlētos vest pie Visuma garīguma" (GA 26). Arī šeit tiek uzsvērts izziņas aspekts. Acīmredzot cilvēkbūtnes garīgums reiz tika atšķirts no kosmosa garīguma. Tālāk šajā tēzē tiek runāts par sirds un jūtu vajadzībām. Es nedrīkstu nodarboties ar šiem jautājumiem ziņkāres dzīts, bet tikai un vienīgi jūtot savā sirdī vajadzību, nepieciešamību pēc izziņas. Ārkārtīgi spēcīgs mihaeliskais motīvs! Šodien cilvēks eņģelim var tuvoties tikai mihaeliski, t.i., ne citādi kā ar izziņas nostāju, ar jautājumu par patiesību. Es padaru patiesību par savu vienīgo orientieri dzīvē – nevis abstrakti filosofiski, bet apmierinot būtisku savas sirds vajadzību. Vienīgi šāda nostāja ir mihaeliska, t.i., atbilstoša mūsu laikmeta situācijai: neatkāpties no patiesības meklējumiem, no izziņas jautājumiem, nenodoties šai ziņā slinkumam, tomēr neaizvietot sirds un jūtu aktivitāti ar teorētiskām atziņām vien. Mihaeliska tuvošanās eņģelim, neaizverot acis uz garīgo realitāti un neapdraudot cilvēces izcīnīto brīvību, liek jautāt: kā lai es apvienoju nopietnu izziņas nostāju ar sirds, ar jūtu vajadzībām? Kā lai es savienoju patiesību ar dzīvi? Tas ir izšķirošais orientieris, ko es personīgi uzskatu par absolūti un eksistenciāli noteicošu tuvākajā nākotnē – gan antropoloģijas, gan psiholoģijas nozīmē.

Var uzdot jautājumu: kur šodien atrodas sargeņģelis? Vai ir vēl kāds, kas pavada mani manās attīstības gaitās? Vai tam joprojām ir jābūt? Varu jums atgādināt, ka jau 12., 13. gadsimtā tika uzdots pavisam konkrēts jautājums: vai sargeņģelis ved cilvēku, vai viņš viņu neved? Jautājums var likties absurds, taču tas šķiet absurds tikai tik ilgi, kamēr cilvēks noskaidro, kas aiz tā patiesībā slēpjas. Tātad, ja sargeņģelis cilvēku ved, tad cilvēkam nevar uzlikt atbildību par viņa dzīvi. Toreiz tas tika formulēts šādi: ja sargeņģelis cilvēku ved, tad pēc nāves, nostājoties Tiesas priekšā, viņu nevar padarīt atbildīgu par to, ko viņš ir vai nav darījis. Savukārt, ja sargeņģelis cilvēku neved, tas nozīmē, ka nekāda sargeņģeļa vispār nav.

No garazinātnes perspektīvas, sargeņģelis ne tikai pavada cilvēku vienas Zemes dzīves laikā, bet arī savieno divas Zemes dzīves tā, ka tās jēgpilni seko viena otrai. Bet kā tad šajā gadījumā ir ar manu brīvību? Tāpat kā 12., 13. gadsimtā tika formulēts jautājums par eņģeļa darbību cilvēka Zemes dzīves laikā, tā šodien jāvaicā par mūsu pēcnāves situāciju: kur tad paliek mana brīvība, ja es pats neveicu savas Zemes dzīves kopsavilkumu, ja es pats garīgi nepārvaldu savas attīstības procesu, bet to visu organizē sargeņģelis?

Tātad, kur sargeņģelis ir šodien? Mēs varam formulēt tikai pagaidu atbildi: eņģelis šodien ir tur, kur es aktīvi meklēju patiesību, kur es cenšos gūt atziņas, kas patiesi varēs izmainīt manu dzīvi, manu likteni. Sargeņģelis šodien ir tur, kur es saprotu sevi kā garīgu būtņi, t.i., kā būtņi, kas interesējas par patiesību, ja es saprotu sevi Kristus vārdu nozīmē: “Jūs uzzināsiet patiesību, un tā darīs jūs brīvus” (Jāņa 8,32). Arī citos Kristus vārdos ir runa par saikni starp patiesību un brīvību: “Es esmu ceļš, patiesība un dzīvība” (Jāņa 14,6). Jo šajā skatījumā es saprotu sevi kā būtņi, kas nevis noniecina patiesību, izziņu un domāšanu, bet mihaeliski saista to ar sirds un jūtu spēkiem, es atpazīstu jautājumu par patiesību kā izšķirošu dzīves jautājumu, un es iepazīstu brīvību, citiem vārdiem – mani patiesības meklējumi izmaina manu dzīvi. Varētu jautāt arī tā: Kas notiek, ja es šādā veidā rosinu sevi? Es domāju, tas, kurš ir konsekventi meklējis spirituālu orientieri, saprot, ko es mēģinu pateikt. Kas notiek, ja es nopietni mēģinu pats atrast sev orientieri, ja es nopietni pamatoju savu eksistenci šajā garīgajā piepūlē, t.i., domāšanā? Tad notiek tas, ka šī domāšana, šie garīgie centieni atrast patiesību tiešām izmaina manu dzīvi – ne jau no šodienas uz rītdienu, bet pakāpeniski – tā, ka es pats sevi sāku pārdzīvot citādi, arī pasaule un citi cilvēki man pretī nāk pavisam citādi. Es pats sevi iekustinu, un šī kustība paveic ko tādu, kas izmaina manu dzīvi. Es to daru pilnīgā brīvībā. Nedz mana bērnība, nedz mana biogrāfija vai liktenis, nedz citi cilvēki, nedz kāda īpaša situācija ir piespieduši mani to darīt. Bet, ja es nopietni palieku pie tā, tad pēkšņi sāku pārdzīvot pats sevi, citus cilvēkus un dabu citādi. No pasaules lietām un no manis paša man pretī nāk kas cits. Un mans liktenis, mana attīstība kļūst citāda. Tas nozīmē, ka, pateicoties tam, ka es pats ar garīgu interesi devos ceļā, sargeņģelis spēja noteicoši iedarboties uz manu dzīvi.

Vai jūs aptverat, kādu varenu metamorfozi ir paveicis sargeņģelis? Viņš vairs neiejaucas no ārpuses – nedz nosakot likteni, nedz traucējot tā izpausmes –, jo tas apdraudētu manu brīvību. Viņš var iejaukties un viņš darbojas manas dzīves pārmaiņās, likteņa modifikācijās, kuras es pats izraisu, kad pamostos un mudinu sevi meklēt garīgu orientieri, vienalga cik tālu šajā ziņā tikšu. Tas iedarbojas atgriezeniski, izmainot visu manu likteni.

Tas iedarbojas tā, ka es gatavoju savu garīgo pēcnāves eksistenci pavisam citādi, nekā es to darītu, ja neizvēlētos nostāties uz šī ceļa. Šis garīgais grūdiens, šī garīgā izvēle, šī gribas orientācija darbojas tā, kā agrāk būtu darbojies sargeņģelis. Es varu apzināti saistīties ar savu Zemes eksistenci un saprast savu turpmāko attīstības gaitu. Garīga piepūle darbojas tā, kā agrāk darbojās sargeņģelis – ar to atšķirību, ka tad es tajā nepiedalījos kā brīvs cilvēks. **Tātad šodien sargeņģelis darbojas caur mani pašu kā brīvu cilvēku.**

Savukārt, ja es neizvēlos šī garīgā orientiera meklēšanu, tad es neļauju eņģelim darboties. Lieta tā, ka pavisam objektīvi es esmu ārkārtīgi intensīvi saistīts ar eņģeli; es vairs nevaru uzturēties ārpus šīs saiknes. Ja es neizvēlos šādu pašpamudinājumu, tad eņģelim, agrākajam sargeņģelim, nav nekādas iespējas darboties atbilstoši savai būtībai. Ko viņš tādā gadījumā dara? Jebkurš spēks ir nolemts darboties. Jūs nevarat pamest akmeni gaisā un aizliegt tam krist lejā. Jūs nevarat teikt pagrūstai biljarda lodei, lai tā neripo. Spēks gluži vienkārši pastāv, un tas darbojas. Tāpat tas ir ar garīgo spēku. Eņģelis nevar izvēlēties, vai viņa garīgajam spēkam darboties, vai ne – tam **ir jādarbojas**.

Tikai mēs, cilvēki, uz kādu relatīvi īsu laika posmu, kamēr dzīvojam savu dzīvi uz Zemes, esam izcelti no šīs garīgo spēku straumes. “Es”, piemēram, varu domāt par kontaktlīdzdu, nesaņemot elektriskās strāvas triecienu. Es varu to iedomāties nepareizi, bet es nevaru ar to nepareizi apieties, jo tad darbosies pavisam noteikts spēks. Tieši tādēļ, ka mēs varējām attīstīt kļūdīties spējīgu domāšanu, tieši tādēļ, ka mūsu domāšana ir izkritusi no realitātes, pa-stāv pamats cilvēcisai brīvībai: normālā kārtībā garīgais spēks mūsos reāli nedarbojas. Eņģelim tas darbojas, mums tas atkal pamazām atsāk darboties. Kas attiecas uz kontaktlīdzdu, attiecības starp domu un īstenību ir skaidras. Bet ielūkosimies kādā sfērā, kurā tas ir nedaudz citādāk, piem., kā ir ar manas patības, mana Es jēdzienu? Vai es reāli esmu kas cits nekā tas, ko es varu domāt vai uztvert kā sevi? Kādas šeit ir attiecības starp domu un spēku? Kā tas ir starp cilvēkiem attiecībās, teiksim, mīlestībā, uzticoties? Vai arī šeit apziņa ir kas radikāli cits nekā mīlestības un uzticēšanās realitāte? Ja cilvēks tiek skarts eksistenciāli, tad spēks un doma, spēks un apziņa kļūst viens. Var teikt, ka eņģelis atrodas milzīgas attīstības alternatīvas priekšā, vienlaicīgi arī attīstības bezdibeņa priekšā. Eņģeļa spēks var turpināt darboties manī kā sargeņģelis, pateicoties manai orientācijai uz patiesību, vai arī eņģeļa spēks ir spiests nolaisties reģionos, kas ir viss kas cits, tikai ne eņģeliski, t.i., mūsu laikā nebūt ne piemēroti eņģelim.

### **Franču revolūcijas ideāli**

1918. gada 9. oktobrī Rūdolfš Šteiners šo alternatīvu simboliski aprakstīja kā tēlu. Es gribu to īsi pieminēt, lai arī nedaudz citiem vārdiem nekā viņš. Priekšlasījumā ar nosaukumu “Ko eņģelis dara mūsu astrālajā miesā” labu laiku nav nekādas runas par eņģeli. Lasot šo tekstu, es jautāju sev, no kurienes radās šis nosaukums, ja reiz eņģelis pat netiek pieminēts? Īpatnējā veidā tiek nosaukti nedaudz citādi formulēti Franču revolūcijas ideāli, un runa ir par to, ka cilvēkam vispirms jārealizē brālība, proti, brālība kā brīvs impulss, jo neviens viņam neliek to darīt. Brālība šajā lekcijā nozīmē (es pārfrāzēju): Man nevar klāties labi, kamēr kāda cita cilvēka miesai klājas slikti. Lūk, ko nozīmē brālība. Miesa – tā ir visai plaša sfēra, tai nevajag tikai ēst un dzert. Tā attiecas uz ļoti plašu dzīves apstākļu jomu.

Otrs ideāls ir brīvība. Un, atkal, brīvība kā individuāls akts. Te brīvība nozīmē satikšanos ar citu cilvēku, saskarsmi ar citu cilvēku, šī cita cilvēka kā garīgas būtnes pārdzīvojumu. Attieciniet to uz savām attiecībām ar citiem cilvēkiem šodien, uz savu sociālo realitāti. Es citā cilvēkā pārdzīvoju nevis to, ko uzskatu viņā par lielisku vai caur antipātiju uztveru kā problemātisku, es nepārdzīvoju to, kā

viņš izskatās, kā runā, kāds starojums viņam piemīt, bet – un tajā es pamatoju savu attieksmi kā garīga būtne – es pārdzīvoju viņu kā nākotnes būtņi, tātad nevis esošo cilvēku, bet to, kāds viņš grib kļūt, pārvarot savā ceļā visus iespējamus šķēršļus – tā ir brīvība.

Trešo ideālu var noformulēt šādi: es kļūstu par garīgi autonomu, garīgi pašatbildīgu būtņi, t.i., es pats veidoju sevi par spriestspējīgu būtņi. Es sasniedzu garīgu kompetenci. Es nemeklēju patiesības kritērijus kur citur, arī R. Šteinera kopotajos rakstos nē.

Šajos Franču revolūcijas ideālos eņģelis acīmredzami neparādās. Kur tad viņš slēpjas? Kas notiek, ja šie trīs ideāli netiek īstenoti? Viens no tiem, kā jūs ievērojāt, skar miesisko eksistenci, tā ir brālība. Otrais – dvēseles dzīvi: es pārdzīvoju cilvēkā nevis viņa dvēselisko noskaņojumu, bet to, kurp viņš tiecas savā attīstībā, savā garīgajā būtībā. Trešais – būt garīgi brīvam nozīmē pašam kļūt spriestspējīgam; man rūp patiesība, un no šīm rūpēm mani neviens nevar atbrīvot. Tātad, kas notiek, ja šie trīs ideāli netiek īstenoti? Atbilde skan šādi: ja brālība nerealizēsies, tad notiks vispārēja sabiedrības seksualizācija, tas ir formulēts 1918. gadā. Rūdolfs Šteiners saka, nebūt nedomājot moralizēt: “Tādā gadījumā cilvēces attīstības kontekstā notiekošais norisinātos tādejādi, ka nevis gaišā un modrā apziņā un lietderīgā veidā,” – tātad, te runa nav par pašu seksualitāti, bet par apzinātu apiešanos ar to, – “bet gan kaitīgā, graužošā veidā no seksuālās jomas saceltos noteikti instinkti, kuri izraisītu ne tikai vienkāršus maldus, bet pārietu sociālajā dzīvē un rosinātu noteiktu sociālās dzīves formu rašanos; un tas, kas šādas seksuālās dzīves dēļ ienāktu cilvēku asinīs, mudinātu viņus nevis īstenot brālību uz Zemes, bet tieši otrādi – sacelties pret jebkādu brālību. Tas būtu instinkts.”

Tā ir pirmā alternatīva: brīva brālība vai neapzināta – un tieši tāpēc problemātiska – instinktīva sociālo attiecību seksualizācija.

Otrā alternatīva: ja brīvība, kas nozīmē pārdzīvot otru cilvēku kā garīgu būtņi, netiek īstenota, tad iestājas automatizācija, piemēram, ārstniecisko līdzekļu izgatavošanas sfērā. Cilvēki domās, ka veic lielus atklājumus, taču šie atklājumi būs instinktīvi, neapzināti un nevis kalpos tālākai cilvēku attīstībai, bet būs tai kaitīgi.

“[Tiks sasniegtas] instinktīvas zināšanas par noteiktiem dziedinošiem līdzekļiem, bet tās būs kaitīgas zināšanas. Viss ar medicīnu saistītais tiks ārkārtīgi veicināts materiālistiskā ziņā. Cilvēki instinktīvi gūs ieskatu dziedinošos noteiktu vielu un procedūru spēkos un tādejādi nodarīs šausmīgu ļaunumu, bet šo ļaunumu viņi sauks par lietderīgu. Slimo sauks par veselu, jo cilvēks notiekošo izjutīs kā patīkamu.”

Cilvēkiem notiekošais patiks, tāpēc viņi slimo sauks par veselu un līdz ar to atraisīs šausmīgus, varenus spēkus. Runa ir par spēkiem, kurus pametis jebkāds garīgums. Pirmajā gadījumā šausmīgu spēku aktivitāte pieaugs vispārējas seksualizācijas ceļā, otrajā gadījumā – pateicoties instinktīvām, neapzinātām zināšanām, kas tiks skaidrotas kā cilvēces progress, taču īstenībā būs cilvēkiem kaitīgas.

Visur, kur es kā cilvēks neesmu klāt ar savu apziņu, darbojas kaitīgi eņģeļspēki. Es lieku eņģelim šādi darboties. Attiecībā uz spēkiem vienmēr darbojas obligāti, nežēlīgi likumi. Eņģeļa spēkam ir jādarbojas. Ja es atsakos piedalīties tajā, kas šeit tiek saukts par brālību, pat nemēģinu domāt par to, tad eņģeļa spēks ir spiests darboties, izraisot seksualizāciju. Ja es nepietiekami apzināti nodarbojos ar zinātņi un tehniku, ar cilvēkmācību, antroposofiju, ja es ļauju lietām attīstīties instinktīvi, tad eņģelim tik un tā ir jādarbojas, un viņa liktenis ir atkarīgs no manis. “Un cilvēki, egoistisku motīvu mudināti, spēs,” – saka Rūdolf Šteiners tālāk, – “izraisīt slimības, vai arī tās neizraisīt.” Eņģeļa spēks ir atkarīgs no tā, ko es, kā ar pašapziņu apveltīts, domājošs cilvēks, iesāku ar sevi.

Un trešā alternatīva: patstāvīgums izziņas jomā, kad es pats pūlos tikt skaidrībā par patiesības jautājumiem. Kristus ir teicis: “Jūs uzzināsiet patiesību, un tā darīs jūs brīvus.” Tātad, nevis tā tiks jums iemācīta vai būs izlasāma Bībelē, vai Rūdolfa Šteinera tekstos, vai Vatikāna, vai skolas, vai universitātes paziņota, nē! Jūs paši uzzināsiet, atradīsiet patiesību, un patiesība darīs jūs brīvus. Ja tas nenotiks, tad tehniskie sasniegumi, kurus cilvēks radīs, izslīdēs no viņa rokām un attīstīs savu dinamiku, bet dabaszinātne un tehnika nokļūs nepareizā gultnē. Tā R. Šteiners teica 1918. gadā. Es domāju, šodien mēs daudz skaidrāk varam novērot šo tendenci.

## Eņģelis un dēmons

Tagad ir laiks dažiem secinājumiem. Es gribētu satvert pavedienu, kas atrodams mūsu rīcībā esošajos stāstos par eņģeļiem, jo ir svarīgi palikt vēsturiskās attīstības plūsmā arī tad, ja daži tās fakti ir izzuduši no cilvēku apziņas. Piemēram, Akvīnas Tomam, tātad aristoteliskajā cilvēkmācības un psiholoģijas attīstības līnijā 13. gadsimtā, bija kristālskaidrs cilvēka pašizziņas alternatīvas formulējums: pašizziņas ceļā cilvēks nonāk pie robežas, kur viņam jāuzdod jautājums: Ko es zinu par sevi? Ar ko lai es sāku pašizziņas darbu?

Ja es spēju iepazīt sevi kā garīgu būtņi jeb kā Es-būtņi, tad noritēs attīstība un, tās rezultātā, tieša tikšanās ar eņģeli. Pašizziņa pacels mani pakāpē, kurā es varēšu sevi saprast kā garīgi brīvu būtņi un kļūt par tādu. To sauc par gara dvēseli.

EŅĢELIS  
DVĒSELE  
DĒMONS

Cita iespēja – garīga tikšanās notiks arī tad, ja es iepazīšu sevi nedaudz zemākā pakāpē, proti, kā dvēselisku būtņi. Tā ir *anima sensitiva*, bet vēl zemāk – *anima vegetativa* jeb dzīvības procesi, kas, dabiski, arī ir apziņas procesi. Iepazīstot sevi šajā pakāpē, es arī satiekos ar garu, tikai nevis ar eņģeli, bet ar dēmonu.

Tas, ko viduslaikos, 13. gadsimtā, vēl sauca par ārēju parādību, proti, par eņģeli vai dēmonu, šodien atrodas cilvēkā. Ja es neiepažistu sevi kā garīgu būtni, ja nenotiek tā dzīves pārorientācija, par kuru es runāju, tad no eņģeļa manī parādīsies ļoti maz vai arī pilnīgi nekas. Tātad, vai nu manā biogrāfijā un ārpus šīs dzīves robežām darbojas eņģeļa spēks, iesniedzoties pēcnāves eksistencē, vai arī tas darbojas manā asinsrites sistēmā kā neapzināts dēmonisks spēks. Bet tas, vai eņģelis darbojas caur manu apziņu kā eņģeļa spēks, vai ārpus manas apziņas – asinsritē – kā dēmonisks spēks, ir atkarīgs no manis, un tā ir ārkārtīga atbildība. Vai es lieku eņģelim darboties manā asins spēku sistēmā, vai arī atrodu sevī garīgu spēku, mihaelisku spēku, lai padarītu patiesības jautājumu par sirds lietu? Vai es radīšu sevī garīgu spēku, lai pozitīvais eņģeļa spēks varētu savienoties ar to?

Tagad mēs varam precīzāk atbildēt uz sākumā uzdoto jautājumu: kur un kā eņģelis darbojas šodien? Kur viņš parādās? Viņš darbojas seksualizējoši asins spēku sistēmā. Eņģelis darbojas kā dēmons asinsrites sistēmā, arī sociāli viņš darbojas “asinsrites sistēmā”, un tā ir sabiedrības spēku sistēma. Jāvaicā: kādi spēki dod impulsu atklājumiem, izgudrojumiem, kuri nosaka mūsu dzīvi? Un tad var ieraudzīt, ka eņģelis arī tur darbojas kā dēmons, kas izpaužas dabaszinātnes un tehnikas tendencē kļūt patstāvīgām, izslīdēt no cilvēka kontroles, gūt varu pār viņu.

Tas mums uzliek milzu atbildību pašizziņas un dzīves organizēšanas jomā. Kāds tūlīt teiks: “Manām domām nepiemīt spēks, tās ir tikai domas, arī tad, ja tās ir vērstas uz patiesību, uz jautājumiem par Dievu un tml. Spēki darbojas manā ķermeņa sistēmā, tajā es sajūtu vajadzības, pārdzīvoju dzīvības spēku, tāpat kā citā cilvēkā!” Jā gan, un tieši tādēļ ir svarīgi, vai man izdosies atkal attīstīt garīgu spēku, domu spēku, kas pamazām modificēs manas vajadzības, mana ķermeņa spēkus, asins spēkus sargeņģeļa nozīmē? Nevis attīstīs augstāk, bet modificēs tā, lai tas pieņemtu cilvēcisku formu. Lai, piemēram, seksualitāte pieņemtu cilvēciskas formas, kļūtu apzināta un līdz ar to iekšēji pārvaldāma, lai sociālās formas varētu smelties spēku nevis tehnikas attīstībā un instinktīvo zināšanu egoismā, bet cilvēku savstarpējā sadarbībā, un lai demonizējusies dabaszinātne un tehnika neizslīdētu no cilvēka rokām un nepaverdzinātu viņu, bet cilvēks pats būtu spējīgs spriest par to, kur un kādā mērā izmantot tehniku, neapdraudot savu cilvēciskumu un pasaules pozitīvo attīstību.

Vēlreiz: eņģelis pēc savas būtības ir garīgi nebrīvs, viņa spēkam ir jādarbojas, un tas darbojas – vai nu kā brīvības spēks, kā patiesa biogrāfiska kustība manī, vai arī tas darbojas manās asinīs kā demonizēts spēks. Viņš nevar izvēlēties. Tas, kā viņa spēks darbojas, ir atkarīgs no manis. Arī dzīvnieks ir nebrīva būtne pret sev piemītošo spēku. Dzīvnieks attiecībā pret savu ķermeni ir nebrīvs. Starp eņģeli un dzīvnieku esmu es, cilvēks. Es varu ienest dabiskajā kosmosā, kāds ir dzīvnieks, un garīgajā kosmosā, kāds ir eņģelis, ko tādu, ko radīt varu tikai es kā cilvēks – tā ir brīvība, kas sākas garā, proti, domāšanā. Lai cik absurda, pavisā un nereālistiska šķiet mūsu domāšana, tā tomēr ir brīva. Es varu nepareizi domāt par elektrisko kontaktu, tā būs smieklīga doma, taču tā ļauj man palikt brīvam, un es varu attīstīt to līdz patiesībai.

Šo brīvību es varu ienest divās sfērās: garīgajā eņģeļa sfērā un zem apziņas sliekšņa esošajā dabas sfērā. Es varu kāpināt eņģelim piemītošo garīgo nebrīvi, un es varu viņu atbrīvot kā dabisko eksistenci



(piemēram, dzīvniekā) uzturošu spēku. Jo eņģelis jau darbojas vienmēr, arī tad, ja mēs to neuztveram. Eņģelim uztvere un īstenība ir viens un tas pats. Iedomājieties, ja jūs būtu tas, ko jūs šobrīd par sevi domājat. Es domāju, tā mēs varam saprast, ko eņģelim nozīmē, ja realitāte un domāšana ir viens – nevis pašizziņā, bet pavisam konkrēti eksistenciāli. Tas savukārt nozīmē, ka ikviens eņģelis ir reāls vienlaicīgi gan dabas līmenī, gan garīgajā līmenī. Un te mēs kā brīvas garīgas būtnes varam viņu atbrīvot, atpestīt no dabas valstības, kuras spēki arvien vairāk demonizējas.

## Kristus domas

Es labprāt spertu vēl vienu soli uz priekšu. Ko tas nozīmē, ja es nelieku eņģelim nolaisties dabas spēku jeb asinsrites sistēmas sfērā, ja es neizraudu viņu dzīvnieciskumā un cilvēciskajā socialitātē? Šodien eņģelis pareizi darboties var, tikai pateicoties cilvēka garīgajai autonomijai. Eņģeļa attīstība ir atkarīga no manis. R. Šteiners šo sakarību parādīja 1916. gadā, kādā plašākā kontekstā.

Runa ir par eņģeļa saikni ar Kristu, par to, ka Kristus kā garīga būtne ir nolaidies Zemes jomā, cilvēku jomā – jo Zeme nav nekas cits kā cilvēka attīstības skatuve. Kristus ir nonācis pie cilvēkiem un darbojas cilvēku labā. Bet kā Viņa nolaišanās no garīgās sfēras ir ietekmējusi eņģeli? Kā tas izskatās no eņģeļa perspektīvas?

“Eņģeļi savā garīgajā sfērā pārdzīvoja ko citu. Kristus aizgāja pie cilvēkiem, Viņš atstāja eņģeļu sfēru. Viņiem nākas sev teikt: caur Golgātas mistēriju Kristus aizgāja no mums. Viņiem tas ir pamats skumjām, bet cilvēkiem – iespēja sajust to (ka Kristus ir atnācis pie viņiem) kā dziedinošu...” (GA 168, 10. Oktobris 1916)

Vai tas nav šausmīgi: eņģeļiem jāskumst par to, ka Kristus vairs neuzturas viņu sfērā. Kas no tā izriet?

“Tā ir reālā domu secība, un tas, kurš pazīst garīgo pasauli, zina, ka eņģeļiem pastāv tikai viena atbrīvošanās iespēja, proti, ja cilvēki lejā, uz Zemes dzīvo ar Kristus-domu...” Pievērsiet uzmanību tam, cik bieži tiek lietots jēdziens “doma”: “Eņģeļiem ir tikai viena iespēja kļūt brīviem, proti, ja cilvēki uz Zemes dzīvo Kristus-domas gaismā. Cilvēki saka: Kristus ir iemājojis mūsos, un mēs varam attīstīties tā, lai Kristus varētu dzīvot mūsos. Savukārt eņģeļi saka: Kristus ir aizgājis no mūsu iekšpasaules, un Viņš spīd mums augšup kā zvaigznes no atsevišķo cilvēku Kristus-domām.”

Vai jūs saprotat šo brīnišķīgo tēlu? Agrāk taču, ar uzsvaru uz “agrāk”, bija tā – augšā bija zvaigžņotās debesis (planētas, Saule, Mēness, zvaigznes), un debesu gaisma spīdēja lejup kā garīgās patiesības atklāsme. Kopš Golgātas mistērijas eņģeļiem situācija ir pavisam cita, proti, garīgā gaisma, brīvības gaisma spīd tiem pretī no apakšas. Viņi neraugās zvaigznēs augšup kā mēs, savās zvaigžņotajās debesīs viņi raugās lejup, un cilvēku Kristus-domas ir viņu zvaigznes – nevis ticība Kristum, bet atsevišķo cilvēku Kristus-domas. Rūdolfs Šteiners šeit vēl piebilst: “Šīs garīgās būtnes ar

labsajūtu raugās domās, kuras mēs spējam veidot par pasauli, un jūtas apmierinātas un gandarītas.” (turpat)

Tātad, mūsu domas par Kristu ļauj eņģeļiem piedalīties Kristus notikumā. Šīs domas ir viņu vienīgais glābiņš un atbrīvošanās iespēja, citādi eņģeļi tiktu izslēgti no Kristus pasaules atbrīvošanas darba. Vai mēs maz spējam pietiekami skaidri aptvert to, cik reāli atkarīga eņģeļu atbrīvošanās ir no tā, vai mēs nonākam pie patiesības, vai nē, un, ja nē, tad eņģelis ir spiests kādreizējo garīgo spēku pielietot asins un dabas likumu sfērā, jo viņš nevar to apturēt.

Kristus-domas atbrīvo eņģeļi, arī domas par Kristu, kas saistītas ar cilvēcisko pašizziņu. Eņģeļi ar labpatiku raugās arī uz citām cilvēku domām, un tagad nāks teikums, kura dēļ es to visu stāstīju: **“Viņi var palīdzēt mums tikai tad, ja mēs spējam par viņiem domāt...”** (turpat)

Tas taču ir kaut kas vienreizējs! Eņģeļi var mums palīdzēt tikai tad, ja mēs par viņiem domājam. Citādi – šodien mēs to pavisam droši varam teikt – viņi darbojas dēmoniski, veicinot mūsu degradāciju, vai viņi to grib vai negrib, jo mēs viņus tam nolemjam.

“Viņi var mums palīdzēt tikai tad, ja mēs spējam par viņiem domāt, pat tad, ja mēs vēl neesam tikuši tik tālu, lai gaišreģa acīm raudzītos garīgajā pasaulē.” Ir svarīgi neatteikties no atbildības un neuzturēties tikai pasaules tempļa priekšelpā, raugoties uz notiekošo it kā no ārpuses un sakot sev: man taču nav nekādas garīgās pieredzes. Kopš ir iestājusies raksturotā situācija starp eņģeļi un cilvēku, šī atšķirība vairs nepastāv. Vairs nav nekādas atšķirības starp gaišredzīgo un ne-gaišredzīgo. Vairs nav nekādas atšķirības starp garīgo pieredzi un ne-garīgo pieredzi. Katrs pats ir garīgi atbildīgs par sevi. Mihaela laikmets reizi par visām reizēm atceļ šo robežu starp fizisko un garīgo pasauli. Eņģeļi var mums palīdzēt tikai tad, ja mēs par viņiem domājam. Viņi var mums palīdzēt tikai tad, ja mēs par viņiem zinām. Tas ir padziļināts tās pašas atziņas formulējums.

Es pabeigšu ar pavisam noteiktu perspektīvu no 12. gs. *Alanus ab Insulis* darba. Manuprāt, tajā ir apkopots viss, ko es šeit izklāstīju. Sprediķa beigās, ko *Alanus ab Insulis* ir nosaucis par “Mihaela sprediķi”, ir tādi vārdi: “Ak, cilvēk, strādā, lai tu, pateicoties mīlestības kvēlei, tiktu pieskaitīts Serafu kārtai.” Tas ir pašā augšā. Līdz šim mēs runājām tikai par eņģeļiem, bet tagad mēs nonākam pie visaugstākās, pie pirmās hierarhijas. Ar šo teicienu *Alanus* domā, protams, garīgo darbu, un jūs redzat, ka robeža starp esamību un izziņu pazūd. Eņģelis nav tur, ārpusē, Ķerubi, Serafi nav aiz viņa. Nē, strādā, cilvēk, lai attīstītos šajā sfērā. Garīgajās sfērās izziņu vairs nevar nodalīt no esamības. Tikai eņģelim līdzīga apziņa iepazīst Eņģeļi.

Man pašam ir jāklūst par eņģeļi, lai varētu iepazīt Eņģeļi. Un, iepazīstot Eņģeļi, es iegūstu eņģelīm līdzīgu apziņu. Šādu pieredzi mēs iegūstam arī cilvēku sarunas pārdzīvojumā. Padomājiet par to. Es kļūstu par to, kuru es saprotu, un vienlaicīgi tas, kurš man skaidro savas domas, kļūst par mani. Sarunā es kļūstu par to, kuru es garīgi saprotu, un tajā pašā procesā cits kļūst par mani. Mēs radām viens otru kā garīgas būtnes. Garīgajās sfērās izziņa un esamība vairs nav šķirtas – šī ir galvenā

viņpussliekšņa pasaules raksturīgā pazīme. Tādēļ, ja cilvēks paliek iekšēji pārliccināts: “Nu jā, es varu izzināt visu iespējamo, bet diez vai tas ir kas reāls,” tad viņš faktiski noliedz garīgās pasaules patieso esamību. Viņš pat izsmej garīgo realitāti, ja uzskata, ka izziņas procesā it kā gan nokļūst sava veida pār-īstenībā, tomēr faktiski atrodas pavisam citur. Rezultātā viņš pats atrodas ārpus garīgās realitātes.

Enģelis, kuru es iepazīstu, neatrodas kaut kur tālu garīgajā pasaulē vai dabā, bet, kā kādā viduslaiku teicienā, “enģelis ir tur, kur viņš tiek atpazīts”. Tāpēc: “Strādā, ak, cilvēk,” – un tagad *Alanus* iziet šīs garīgo būtņu kāpnes no augšas līdz lejai, – “lai tu, pateicoties atziņu pilnībai, tiktu pieskaitīts Ķerubu kārtai. Strādā, ak, cilvēk, lai, pateicoties prātīgam spriedumam, darītu sevi cienīgu piederēt Troņu kārtai...” utt. Es izlaidīšu dažus pakāpienus. “Strādā, ak, cilvēk, lai tu kā tāds, kurš pretojas dēmoniem,” – protams, tajā ziņā, kādā mēs to esam pārrunājuši, – “ietiektos Varu kārtā.” “Strādā, ak, cilvēk, lai tiktu pieskaitīts Erceņģeļiem, kamēr tu māci citus par augstāko.” Vai tā nav skaista perspektīva? Un, visbeidzot: “Strādā, ak, cilvēk, lai atrastu vietu starp Enģeļiem, kamēr tu sludini citiem par mazāko”.

---

*Wolf Ulrich Klünker, “Wie erkenne ich meinen Engel? Das Ich zwischen Dämon und Geist”*